

Kandidatuppsats

Bachelor's thesis

Sociologi

Individens förhållningssätt kring
risker & olyckor i hemmet

Caroline Röstlund & Linnea Bergrahm

Mittuniversitetet

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. **Campus Sundsvall** Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

Abstrakt

Syftet med denna kvalitativa studie var att undersöka hur 50-65 åringar förhåller sig till risker och olyckor i sitt vardagsliv i hemmet. Detta har vi gjort genom att studera hur individen förhåller sig till risker genom riskuppfattning och riskförståelse samt hur de influerats av tidigare erfarenheter. Forskning har tidigare gjorts inom riskområdet men har till större del dominerats av riskperception som har en psykologisk grund. Vi ansåg det därför vara intressant att även koppla in riskförståelse för att få en djupare insikt i hur individer förhåller sig till risk då detta begrepp även berör individens sociala interaktion samt kontext. De resultat vi har fått fram i samband med vår studie är bland annat att individens egna subjektiva tankar och upplevelser påverkar hur individen förhåller sig till risker. Även individens hem och dess utformning är en bidragande faktor till individens förhållningssätt. Resultatet visade även på en tredje faktor som vi valt att kalla praktiker. Denna infallsvinkel tar hänsyn till hur individens förebyggande åtgärder påverkar synen på risker.

Nyckelbegrepp: Risk, riskuppfattning, riskförståelse, katastrofal, kontroll, personlig risk/allmän risk, tillgänglighet, yttre förhållanden, ömsesidigt beroende, egna erfarenheter.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ABSTRAKT	ii
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	iii
1. INLEDNING	1
1.1. Syfte	1
2. TEORI	2
2.1. Risk	2
2.2. Riskuppfattning	4
2.3. Riskförståelse	7
3. TIDIGARE FORSKNING	11
3.1. Tidigare forskning relaterad till riskområdet	11
4. METOD	12
4.1. Urval	14
4.2. Procedur	14
4.3. Etik	16
4.4. Analys förfarande	16
5. RESULTAT & ANALYS	17
5.1. Riskuppfattning	18
5.2. Riskförståelse	23
5.3. Sammanfattning	27
6. DISKUSSION	29
7. REFERENSER	31
BILAGOR	34
Bilaga 1: Intervjuguide	34
Bilaga 2: Stimulikort	35
FIGURFÖRTECKNING	
Figur 1) Modell för meningsstruktur	8

1. INLEDNING

Risker och olyckor är i hög grad aktuella begrepp i dagens samhälle, både globalt och lokalt. Varje dag lever människor med risker som rapporteras via media och forskningsinstitut. Risker som finns i vår direkta närhet i till exempel trafiken, hemmet eller i vår mat men också större globala risker så som ozonlagret uttunnande, klimatförändringar och jordbävningar talas det allt oftare om. Det finns dock vissa områden som det hittills inte utförts så stor mängd forskning kring och det är hur individen förhåller sig till samt förståelsen av hemmets vardags risker. Därför kan det vara mycket intressant och relevant att belysa detta område då hemmet är en plats där människor spenderar mycket tid i sina vardagsliv. Detta ämne är aktuellt för vår tid i och med att dagens individualiserade samhälle ständigt är i utveckling och ny information och kunskap ständigt efterfrågas samtidigt som vår uppfattning av riskbegreppet har förändrats genom historien i takt med att samhället förändras. Vi hoppas att denna uppsats kan öka intresset och uppmärksamma området. Även om denna uppsats fokuserar på en individnivå så kan materialet användas på en vidare samhällsnivå vara relevant då det kan öka kunskapen hos olika organisationer som arbetar för att förebygga olyckor och kriser i hemmet.

Målgruppen för denna studie var yrkesverksamma och friska kvinnor och män i åldrarna 50-65 år, boendes i Östersund. Frisk i den bemärkelsen att det är fysiskt kapabla att arbeta samt röra sig obehindrat i hemmet. Dessa personer deltog i djupintervjuer som sedan var underlag för empirin.

De två huvudbegreppen som kommer att analyseras och användas i denna studie är riskuppfattning samt riskförståelse. Dessa kommer sedan att kopplas ihop med samtliga empiri för att komma fram till en analys.

1.1. Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur individer förhåller sig till risker och olyckor i hemmet. Genom problemformuleringarna nertill hoppas vi kunna skapa en djupare förståelse kring området.

1) Att undersöka individens riskuppfattning och riskförståelse kring uppkomsten av risker och olyckor i hemmet, 2) om denna uppfattning och förståelse påverkats av tidigare erfarenheter och 3) om detta inspirerat till att förebygga risker och olyckor.

Genom att använda oss utav riskuppfattning samt riskförståelse kommer vi att analysera hur individerna tänker kring sina tidigare upplevda erfarenheter samt hur dessa influerat deras nuvarande förhållningssätt till risker och olyckor som kan uppstå i hemmet. Den tredje delen berör i vilken grad dessa individer i sin tur använder denna förståelse för att kunna förebygga eventuella skador i framtiden.

2. TEORI

Dagens samhälle är fokuserat och intresserat av risk. Historiskt sätt har risker alltid varit närvarande i samhället men begreppet har i och med att samhället utvecklats också utvecklats samt i en del aspekter blivit en större del av våra liv.

2.1. Risk

”In that earlier period, the word risk had a note of bravery and adventure, not the threat of self-destruction of all life on Earth” (Beck, 1992:21). Människor har levt med risker så länge som vi har funnits. Att använda sig av eld i begynnelsen av vår existens betydde en risk för att orsaka en större brand, sjukdomar kunde drabba både människor och djur och ett helt samhälle kunde gå under på grund av torka, översvämningar eller jordskalv. Antropologer har kunnat bevisa att alla mänskliga samhällen under olika tidsepoker har haft en egen uppfattning och förståelse för riskbegreppet och ett eget sätt att förhindra risker. Risk är därmed inget nytt koncept i samhället (Arnoldi, 2009:23). Dock har risk till vis del fått en annan mening och plats i dagens samhälle än vad fenomenet och begreppet hade tidigare. Historiskt sett har olyckor och katastrofer ofta kopplats ihop med religion och Guds vrede. Offringar, böner och andra religiösa akter som användes i ett slags riskförebyggande syfte för att blidka gudarna och för att man trodde att det kunde skona dem från olyckor och katastrofer (Tulloch & Lupton, 2003:3; Arnoldi, 2003:24). Allt eftersom samhället utvecklades så utvecklades förståelsen för risk till att individuella aktioner låg till grund för olyckor snarare än att det var på grund av Gud eller andra högre makter (Arnoldi, 2009:26). Dock har man funnit bevis på moderna tankesätt kring risk även i tidiga samhällen. Ett exempel är försäkring vid sjöfarts handel. Det ska ha funnits ett kontraktssystem som betydde att köparen eller ägaren av en båt på olika sätt kunde försäkra sig om att det inte skulle riskera att förlora allt. Detta fanns långt innan man började använda matematiska uträkningar för att bedöma och värdera risker (Arnoldi, 2009:24-25).

Då dagens samhälle har gått från ett kollektivt till ett mer individuellt samhälle så har även den allmänna synen på risk förändrats. Olofsson & Öhman (2009a:31) avser att ”verkliga konsekvenser eller risker filtreras genom olika föreställningar, värderingar och intressen som finns i samhället”. Vidare skriver Olofsson & Öhman (2009a:19) att alla människor påverkas av den tid i det samhälle och kultur de lever i och att ingen därför kan vara helt objektiv eller opåverkad av hur samhället ser på risk och risktagande beteende. Vi går idag mot ett mer heterogent samhälle, där just livsstil och etnicitet har större betydelse än vad det tidigare har haft. Detta beror på en ökad globalisering, individualisering, segregering samt demografiska skillnader (Olofsson & Öhman, 2009a:35) och som vidare kan föra med sig flera risker (Enander, 2010:4). Idag är riskforskning och risk som begrepp mer än vad det var förr kopplat till den enskilde individen, exempelvis hur man ska äta, hur man ska träna och så vidare. Det är även mer fokus på enskilda ”sårbara” grupper i samhället, som exempelvis ensamstående mammor, invandrare eller arbetslösa och risker samt faror förenat till dessa grupper (Olofsson & Öhman, 2009a:61).

Människors uppfattningar kring risker formas genom samhällets värderingar, regler och normer, men människor väger även in sina personliga värderingar som bottnar i egna upplevda händelser och livserfarenheter i sin bedömning av risker. Detta kan leda till att deras uppfattning av risker kan skilja sig ifrån andra människors som delar samma normer och värderingar men inte har samma livserfarenheter eller upplevelser. På sätt kan människor inom samma land, politiskt parti och religion skilja sig i sin riskuppfattning (Arnoldi, 2009:105-106). Även individens sociala relationer spelar stor roll för hur individen förhåller sig till risker och vilka risker som prioriteras högre än andra. Detta leder till att människor kan ha olika uppfattningar kring vad som definierar en risk eller hur risker uppfattas och det kan innebära att en risk kan anses vara i högsta grad allvarlig av en individ/grupp medans en annan individ/grupp kan uppfatta risken annorlunda och på så sätt ha en annan tolkning av hur allvarlig risken är eller hur pass sannolikt de anser det är att risken kommer att inträffa (Ibid).

Inom riskforskningen finner man det intressant att studera hur människor förhåller sig till risker och vad det är som gör att vissa utsätter sig för mer risker än andra. Riskuppfattning är det område inom psykologi och socialpsykologi där man studerar individens kognitiva tankemönster och förhållningssätt till risker. Riskuppfattning har inom forskning på senare tid kompletterats med en bredare syn där man även har vägt in kulturella och sociala aspekter så

som hur relationer och kontexter påverkar den enskilda individens syn på risker och olyckor, detta begrepp är riskförståelse (Wall, 2010:14). Riskförståelse är ett ganska ovanligt och nytt teoretiskt perspektiv men som tillsammans med riskuppfattning kan ge förståelse inom riskområdet (Ibid).

Risk som definition syftar på framtid, något som kan ske men nödvändigtvis inte behöver göra det. Den skiljer mellan verklighet och möjlighet och den sätts ofta i relation till något, exempelvis sjukdom. En risk behöver inte syfta till något dåligt utan kan leda till positiva aspekter, till exempel i spel och äventyr (Olofsson & Öhman, 2009a:22).

I denna uppsats kommer vi dock att fokusera på risker i hemmet som kan ge negativa konsekvenser och leda till att olycka inträffar. Renn (1998:51) definierar begreppet risk som: ”risk är möjligheten, eller upplevelsen av möjligheten, att mänsklig handling eller andra händelser leder till konsekvenser som påverkar något som människor värdesätter”. Olofsson & Öhman (2009a:21) skriver att ”risken sätts även i relation till något, risken för en olycka eller för cancer”. Utifrån dagens samhälle så tror vi inte längre att risken beror på Gud, eller slumpen utan att den ligger till grund för mänskligt handlande eller av naturen skapad. Om en person exempelvis halkar i trappan så beror det på osmidighet, att man var slarvig och möjligtvis trappans utformning, det beror därmed inte på slumpen. Detta innebär enligt Olofsson & Öhman (2009a:22) att ”risken kan påverkas genom att den handling eller situation i vilken risken har sitt ursprung ändras eller genom att man försöker mildra effekten av risken”.

2.2. Riskuppfattning

Riskuppfattning som är väletablerad inom riskforskningen riktar fokus på individers egna uppfattningar och upplevelser kring risker, medvetna och omedvetna kognitiva processer samt individens affekter och attityder. Sjöberg, Moen & Rundmo (2004:8) definierar begreppet som: ”Risk perception is the subjective assessment of the probability of a specified type of accident happening and how concerned we are with the consequences”. Vidare skriver de att riskuppfattning inte bara är individuella aspekter utan även sociala och kulturella värderingar, symboler och ideologier (Weinstein, 1989 genom Sjöberg, Moen & Rundmo, 2004:8).

Vad är det då som ligger till grund för att olika individer och grupper oroar sig mer eller mindre för risker och olyckor och vad är det som skiljer dem åt gällande värdering samt

beteende? (Olofsson & Öhman, 2009a:31). För att studera mänskligt beteende och individers förhållningssätt kring risker så har riskuppfattningsforskning studerat människors kognitiva processer, så kallade kognitiva heuristiker (Kasperson, Renn, Slovic, Brown & Emel, 1988:178). Dessa heuristiker använder sig personer av då de får tillgång till information och hur de sedan genom olika strategier förhåller sig till dessa genom att bedöma och värdera utifrån sina tidigare erfarenheter och deras tidigare kunskap (Sjöberg, Moen & Rundmo (2004:16). Här nedan visas hur människor ofta tänker kring dessa bedömningar kopplat till risker.

Utifrån den kunskap vi har sedan tidigare så tolkar vi ny information av ett nytt fenomen och detta påverkar i hög grad hur vi ser på situationen. Detta kallas för *förankring* och kan leda till oegentligheter och felbedömningar (Olofsson & Öhman, 2009a:45). Vidare använder sig människor utav minne från dess tidigare erfarenheter kring en situation. Forskning visar bland annat att människor har benägenhet att oftare minnas dramatiska händelser då individer överskattar dessa samt underskatta mer vardagliga händelser. Denna strategi kallas *tillgänglighet* (Olofsson & Öhman, 2009a:45). Ett exempel kan vara att man ofta bedömer risken att bli nerdrogad på krogen av någon främling som högre om man själv varit med om det sedan tidigare. Nästa kognition eller strategi människor ofta använder sig utav är *representativitet* och innebär att individer jämför situationer med liknande situationer och antar sedan att det är på ett visst sätt. Detta kan exempelvis vara om en person generaliserar och drar slutsatsen att hundar är farliga för att de mött en hund som var aggressiv. (Olofsson & Öhman, 2009a:45-46). Dessa kognitiva bedömningar som nämnts kan få individer att göra felaktiga bedömningar samt sätta sig i fara, men de kan även vara korrekta och vägleda människor (Sjöberg, 2003:24-25).

Inom riskuppfattning väger man även in individens *karaktärsdrag* vilket innebär individens personlighet, där en del människor oroar sig mer eller mindre än andra (Olofsson & Öhman, 2009a:50; Sjöberg, 2003:22). Det finns personer som till och med söker sig till riskfyllt beteende för att kanske söka utmaning och spänning. Personens *tidigare erfarenhet* är också relevant och påverkar individens tankemönster och inställning (Demarin, Danielsson, Eliasson, Johansson, Olofsson, Sparf & Öhman, 2010:10). Har man varit med om en olycka så är man ofta en begränsad tid efter olyckan väl medveten om dess risker och kan därför vara extra försiktig, men detta avtar efter en tid och man återgår till sitt gamla tankemönster

och beteende (Olofsson & Öhman, 2009a:50-51). *Mentala modeller* berör de värderingar, attityder samt kunskap med mera som individen samlat på sig genom livet. Detta kan exempelvis innebära att man går genom en park mitt i natten utan att vara rädd, för att man kanske tänker att vad kan hända på den korta sträckan? (Ibid). På så sätt underskattar individen risken.

Inom riskuppfattning tar man även hänsyn till riskkällan, det vill säga hur individen uppfattar risken i sig och dess karaktär. Den utgår i första hand från riskens natur. Om risken för det första är *känd/okänd* för individen vilket innebär om individen har eller inte har kunskap om risken sedan förr (Hoffann, 2005:31-32). Vidare bedömer individer om risken kan leda till att bli *katastrofal*. Leder följderna till stor olycka och dessutom på en kort tid så ser man riskerna som större (Olofsson & Öhman, 2009a:47). Sedan väger individen även in hur pass hög *kontroll* de anser sig ha över risken, desto högre kontroll desto säkrare känner man sig. (Olofsson & Öhman, 2009a:47-48; Hoffann, 2005:31). Människor underskattar ofta risker då de anser att de har kontroll, vilket kallas *orealistisk optimism* och blundar därmed för sin egen sårbarhet (Sjöberg, Moen & Rundmo, 2004:9).

Forskning har visat att människor ofta inte tror att saker och ting ska hända dem själva utan att olyckor och händelser är något som andra i första hand råkar ut för. Detta kallas för *jag och de*, eller *personlig risk/allmän risk* (Sjöberg, 2003:27). Detta gäller främst livsstilsrisker, så som att exempelvis dricka för mycket alkohol, ha oskyddat sex med mera (Sjöberg, 2003:27). Vidare menar Sjöberg att även hur pass hög kontroll individen anser sig besitta över risken spelar in på hur de förhåller sig till risker (Sjöberg, Moen & Rundmo (2004:9). Om vi tar exempelvis rökning så kan den som röker anse sig själv ha mer kontroll över rökningen än vad andra rökare har. Man kanske tänker att jag kan sluta när som helst, jag är inte beroende och heller inte i någon farozon. Detta visar på hur människor inte alltid handlar rationellt och att det finns skillnad mellan det vetenskapliga perspektivet att beräkna risker och individers egen riskupplevelse och riskbedömning. Dels för att många har kunskap i riskerna men väljer att agera emot råden och fortsätter därmed med ett riskbeteende, till exempel att köra vårdlöst i trafiken (Sjöberg, Moen & Rundmo, 2004:16), men även för att den vetenskapliga forskningen ofta utgår ifrån ett genomsnitt eller en grupp i samhället som enskilda individer kanske inte tillhör eller anser sig tillhöra (Olofsson & Öhman, 2009a:39).

Affekter och känslor har också stor betydelse för de individuella faktorer som spelar in i riskuppfattning (Slovic, 2006 genom Demarin et al., 2010:10). En affekt innebär den omedvetna känsla som framkallas av något på grund av tidigare erfarenhet eller kunskap, en intuition för vad som människor tror är bra eller dåligt för situationen. Känsla innebär däremot den medvetna tanke som känslan föder (Olofsson & Öhman (2009a:54). Exempelvis upplever individen oro så tänker de även oro och bedömer situationen som farlig. En stark känsla kan därför få individer att tänka rationellt eller irrationellt.

Den sista delen, enligt Olofsson & Öhman (2009a:56) berör de samhälleliga och sociala faktorer som påverkar individens syn på risk. Detta inkluderar *tillit/förtroende*, där det handlar om hur pass hög tillit individen har gentemot andra individer, organisationer, informationskällor med mera. Ett exempel kan vara om individer upplever tillit till polis.

Inom riskuppfattning har man enligt Olofsson & Öhman (2009b:9) försökt att binda samman människors riskmedvetenhet utifrån kulturteorins makroperspektiv, men sedan fokuserat på individnivå. Dock skriver Enander (2010:6) att det fortfarande finns brister och otydligheter inom riskuppfattning, bland annat just kulturella och erfarenhetsmässiga, men även affektiva samt kognitiva faktorer. Inom riskuppfattning anser Enander även att det ”generellt finns behov av forskning som belyser hur förändringar i samhället, exempelvis vad gäller informationskällor, ansvarsförhållanden och så vidare inverkar på enskilda människors förutsättningar att uppfatta, fatta beslut om och hantera olika situationer” (Enander, 2010:10).

2.3. Riskförståelse

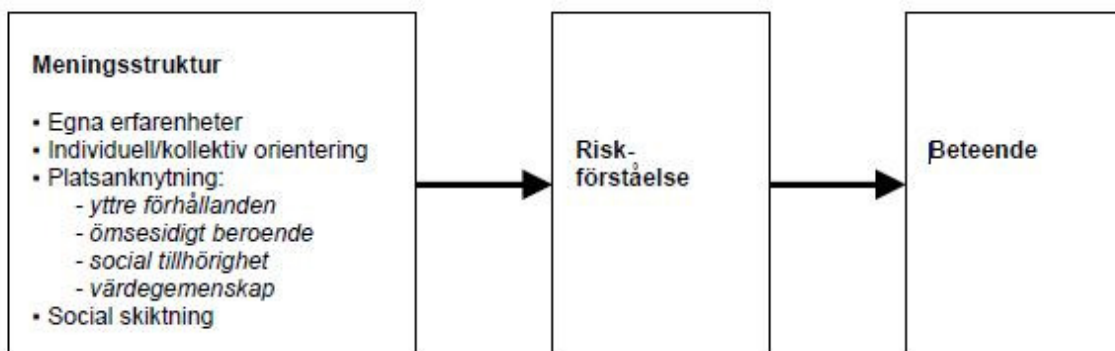
Riskförståelse som begrepp skiljer sig till viss del från riskuppfattning och är sociologiskt inriktad. Detta perspektiv utgår inte bara ifrån individuella, subjektiva processer utan vill förstå hur sociala och kulturella faktorer påverkar individen. ”Riskförståelse är meningsskapande av risk, som sker i social interaktion och i vilken individen använder sin meningsstruktur som bas. Detta innebär att individens riskförståelse är under ständig värdering/omvärdering” (Wall, 2010:13).

Det är via social interaktion och via språket som individen orienterar sig kring olika fenomen i sin vardag och ger dem mening (Wall, 2010:8). Detta perspektiv innefattar bland annat relationer, kollektiv, kommunikation, miljö, regler, normer med mera och man vill studera hur dessa faktorer samspelar och vad de har för betydelse för människors egen förståelse,

uppfattning och hantering av risker. Vilka en person umgås med socialt och var hon befinner sig har därmed stor betydelse för individens egen riskförståelse (Olofsson & Öhman, 2009b:12). Riskförståelse studerar därmed individens riskuppfattningar kopplat till den specifika kontext och miljö personen befinner sig i. Enligt Wall (2010:7) är förståelsen samt beteendet sammankopplat och samverkar med kontexten. Riskbegreppet och riskförståelsen bör därför studeras utifrån den situation och kontext individen befinner sig i.

Enligt Olofsson & Öhman (2009b:11) använder människor sig utav både riskuppfattning samt riskförståelse när de förhåller sig till risker. En individ kan anse att det finns en risk med att vara ute i solen för länge och bränna sig, riskuppfattning, men att denna kanske inte tycker att det är så farligt då många ofta gör det och att det på sätt och vis hör till vardagen, riskförståelse. Olofsson & Öhman (2009b:41) menar att det finns skillnader gällande förståelse för risker hos det personliga samt det kollektiva, men även hur pass nära man anser risken vara, här lokalt eller där globalt spelar in, vilket därmed syftar på miljön, kontexten. Vidare menar de att utifrån egna vardagshändelser och erfarenheter förstår och tolkar människor risker olika (Ibid).

Individens meningsskapande av risk är grundläggande för begreppet riskförståelse då ”meningsstrukturen betecknar alltså basen för individens (medvetna och omedvetna) tolkning av risk och riskförståelsen är därmed ett uttryck för själva förståelsen” (Wall, 2010:13). Hur individen medvetet eller omedvetet tolkar en risk ligger alltså till grund för hur individen beter sig och reagerar inför risken (Wall, 2010:9–11). Detta konkretiseras i en modell:

Figur 1) Modell för meningssstruktur.

Walls modell (2010:13) visar hur individens meningssstruktur påverkar riskförståelsen som i sin tur påverkar individens beteende.

Wall definierar basen för meningsstrukturen med fyra övergripande delar: egna erfarenheter, individ/kollektiv orientering, platsanknytning och sociala skiktning. Dessa delar definierar meningsstrukturen och att den "... till stora delar är en produkt av olika socialiseringsprocesser" (Wall, 2010:14). Individen tar alltså in samhällets normer och värderingar i sin tolkning av risker och på så sätt uppstår en förståelse som hela tiden omvärderas allt eftersom individen upplever och intrigerar med människor och samhället. Den förståelsen påverkar sedan hennes beteende vid en eventuell risk (Ibid).

Som tidigare nämndes består meningsstrukturen av fyra olika delar, egna erfarenheter, individ/kollektiv, platsanknytning och sociala skiktning. Egna erfarenheter kommer från Weicks teori angående meningskapande som Wall har använt som ram för teoriutvecklingen och begreppet som sedan kopplats till risk (Wall, 2010:8-11). Egna erfarenheter påverkar hur individen förstår och värderar situationer och då till exempel risker. Människors egna erfarenheter påverkar sättet hon eller han närmar sig en risk och hur deras värdering av risken ser ut (Wall, 2010:10). Dock behöver inte dessa erfarenheter vara i direkt relation till den aktuella risken. Detta beror på att individens meningsstruktur baseras på andra erfarenheter också och används då när risker värderas. Vi upplever saker konstant och skapar erfarenheter av dessa och därför utvecklas och omvärderas dessa konstant och riskförståelsen lika så. (Ibid).

Nästa del i meningsstrukturen är individ/kollektiv. Precis som det låter använder människor både sina egna personliga värderingar (individ) samtidigt som hon eller han också väger in de kollektiva sociala normer och värderingar som finns i samhället (Wall, 2011:737-739).

"Riskförståelsen skildrar därmed i hur hög utsträckning individen relaterar olika risker till gemensamma normer och uppfattningar i sociala sammanhang där hon befinner sig (Wall, 2010:10). Platsanknytning är den tredje delen som utgör meningsstrukturen. Platsanknytningsbegreppet i teorin för riskförståelse är hämtat från Pollinis teori socio-territorial belonging (Pollini, 2005). Det är även där som man kan återfinna de fyra delarna som utgör platsanknytningen. De fyra delarna i Pollinis teori är: territorial location, ecological participation, social belonging, cultural conformity eller cultural commonality (Pollini, 2005:497). I den här uppsatsen och även i Wall (2009:40-41) används de svenska motsvarigheterna som är: yttre förhållande, ömsesidigt beroende, social tillhörighet och värdegemenskap. Individens tolkning av risk relateras till dessa fyra som utgör termen

platsanknytning. Individens bedömning och värdering av risker påverkas därmed av platsen (Wall, 2009:12).

Yttre förhållande knyter an till begreppet genom att individen befinner sig på eller relaterar till en plats och det är då platsens förutsättningar och fysiska aspekter som påverkar individens riskförståelse (Wall, 2009:41). Individens bedömning eller känsla kring platsen påverkar hur hon väljer att värdera en eventuell risk (Ibid). Om platsen inte känns säker eller att förutsättningarna gör att individen bedömer att det kan försvåra eller påverka henne så kan en risk bli omvärderad på grund av platsen, alltså har hennes riskförståelse omvärderats (Ibid).

Ömsesidigt beroende kretsar kring att individen har ömsesidiga relationer med människor i ens direkta närområde (Pollini, 2005:498) och att individen då är ”utlämnad till att förhålla sig till andra människors agerande” (Wall, 2009:41). Det gör att individen påverkas i hur hon kan handla och intrigera i samhället. Andra människor påverkar individens agerande och kan leda till att hon måste anpassa sig eller ändra sin riskförståelse (Wall, 2009:41,45).

Social tillhörighet är individens del i en större social kontext. Tillhörigheten i en grupp eller på grund av tilldelandet av roller i samhället så formas individen för att passa in (Pollini, 2005:498).

I Walls artikel ”Ungdomars samtal kring risk i trafiken” (2009:47) finns ett exempel där det är tonåringar som starkt påverkas av social tillhörighet i frågor kring deras säkerhet i trafiken. De vill gärna passa in och anses vara ”coola” och är därför beredda att utsätta sig för till exempel risken att cykla utan hjälm för att accepteras av sina jämnåriga kamrater.

Värdegemenskap är den sista delen i platsanknytnings begrepp och syftar till kulturell gemenskap. Att individer från olika städer eller geografiskt nära länder delar värderingar och ställning i olika situationer och frågor (Pollini, 2005:498; Wall, 2009:41). Där kan vi finna ett ytterligare exempel från Walls studie av ungdomar och trafiken. Då använde intervjupersonerna den svenska trafikulturen som värderings mall och jämförelse emot andra nationers trafik normer. Deras riskförståelse påverkas till följd av deras värdegemenskap som format deras idéer och tankar kring ”galen” utländsk trafik (Wall, 2009:48–49).

Den fjärde och sista delen av meningsstrukturen är social position och inkluderas eftersom att den sociala positionen påverkar individens del och plats i samhället och detta påverkar hur hennes meningsstruktur formas (Wall, 2010:11). Social position kan vara politisk tillhörighet, klass, kön med mera och då detta påverkar meningsstrukturen påverkar det i sin tur individens riskförståelse (Wall, 2010:11).

3. TIDIGARE FORSKNING

Forskare har mer och mer börjat intressera sig för den enskilda individen och dess vardag (Demarin et al., 2010:20). Även har gränser mellan olika perspektiv och discipliner suddats ut och den nyare forskningen kan finna teorier och begrepp utifrån en blandning av både sociologi, psykologi samt socialpsykologi kring ämnet om hur olika faktorer så som sociala processer påverkar individers riskmedvetande (Demarin et al. 2010:9).

3.1. Tidigare forskning

Tidigare forskning visar att människor varken är passiva eller fullt aktiva gällande att motarbeta risker och olyckor samt att ta till sig ny information. Hur pass aktiv personen är beror i hög grad på vilka behov individen har av att skydda sig samt hur pass stor tillit hon/han har till information, vilket i sin tur påverkas av den sociala miljö hon lever i (Alaszewski, 2010:103). Sjöberg har funnit samband gällande vissa personligheter (karaktärsdrag) och riskuppfattning (Sjöberg, 2003:22). Han fann även skillnader mellan personlig risk och allmän risk, där respondenterna visade mindre oro för den personliga risken, framförallt när det gällde livsstil och underskattade sin egen sårbarhet (Sjöberg, 2003:27). Sjöberg har även studerat skillnader i ålderskategori och funnit att unga (framför allt unga män) i högre utsträckning utsätter sig själv för risker och oroar sig mindre än andra (Sjöberg & Torell, 1993 genom Sjöberg, 2003:29). Studier visar även att det finns skillnader mellan kön där kvinnor oroar sig i mycket större utsträckning än män för allmänna risker. Gällande personliga risker är skillnaderna inte lika stora men även här oroar sig kvinnor mer för att något skall inträffa (Ibid).

Forskning inom heterogenitet har funnit liknande, att just vita män oroar sig minst och värderar risker lägst (Finucane, Slovic, Mertz, Flynn & Satterfield, 2000:164). Detta har fått ett begrepp: WME, vilket står för the White Male Effect (Ibid). Olofsson & Öhmans resultat (2009a:62) stöder forskningen om att kvinnor men även invandrare ser risker som allvarligare

än vita män. Dock skriver Demarin et al. (2010:11) att dessa skillnader beror mer på inkomst, diskriminering, status med mera och inte enbart på kön. Olofsson & Öhman's resultat visar vidare att kontexten är viktigt i hur man uppfattar risker. De som bor på landsbygden diskuterar risker ur ett mer lokalt perspektiv än de som bor i storstad (Olofsson & Öhman, 2006:19). Även att individer är mer medvetna om risker som kan kopplas till vardagen och familjen och att risker som kunnat kopplas till tidigare erfarenheter upptog respondenternas tankar mer än framtida ”nya” risker (Olofsson & Öhman, 2009b:18-19). Vidare fann man tidigt inom riskuppfattningsforskningen att negativa konsekvenser får större betydelse för individer än positiva samt att individer oftare fokuserar på konsekvenserna av en risk mer än sannolikheten att det faktiskt ska ske (Olofsson & Öhman, 2006:7). Andra studier har gjorts där man bland annat studerat skillnader i riskuppfattning och riskförståelse, där resultat visar att hemförhållanden spelar roll, har man familj så oroar man sig mer för risker och olyckor (Cebulla, 2007, Lindell & Perry, 1992 genom Olofsson & Öhman, 2009b:13:62).

Wall har i sin riskförståelseforskning kommit fram till att personer med samma riskuppfattning kan skilja åt i riskförståelse, det finns därmed fler variationer (Wall, 2010:39). Individens riskförståelse baseras på dess meningsstruktur (Ibid).

4. METOD

Vi kommer genom vår C-uppsats att vara delaktiga i Walls kommande forskningsprojekt ”den enskildes drivkraft att förebygga olyckor och kriser” (2012), vilket syftar till att undersöka olyckor i hemmet samt olyckor och kriser vid storm. Fokus ligger på att nå en djupare förståelse för individens motivationskraft och riskförståelse, samt det egna ansvaret kring att förebygga olyckor. Walls målgrupp är unga vuxna, vilket innebär åldrarna 18-30 år och som lever i Sverige (Östersund). Dessa personer kommer Wall att genomföra djupintervjuer med. Denna målgrupp har hon valt då hon anser att denna målgrupp till större delen av sitt liv levt i ett högteknologiskt ”dygnet runt” samhälle, där service nivån alltid är hög och därmed eventuellt kan göra att ansvaret på den egna individen vid olyckor och kriser minskar, istället förväntas att samhället ska rycka in.

Då denna C-uppsats kommer vara ett komplement och är tänkt att tillföra data till tidigare nämnt projekt så kommer den att ha vissa likheter med forskningsprojektets upplägg och genomförande. Däremot kommer vi i vår studie att fokusera på en äldre målgrupp. Dels för

att detta kan vara intressant att jämföras med den yngre gruppen som Wall (2012) skall studera, samt för att se om det finns skillnader mellan generationer i och med utvecklingen av det högteknologiska samhället och om det i så fall kan upptäckas skillnader i det egna ansvaret, förståelse och motivationskraft till att förebygga olyckor och kriser. I denna studie kommer fokus att ligga på olyckor och kriser i miljön i hemmet på en individnivå och vi väljer därför att utesluta den större samhällsnivån. Detta då vi intresserar oss för den mikroorienterade individnivån i den kontext de lever sitt vardagsliv. Därmed kommer vi inte att beröra oss med frågor som rör krishantering vid storm.

Uppsatsen inriktar sig delvis mot riskuppfattning men för att kunna utveckla en tolkning för hur individer förhåller sig till risker använder vi oss även utav begreppet riskförståelse som syftar är att bilda en djupare förståelse.

Det kvalitativa perspektivet med intervjuer valde vi på grund av att vi ansåg att det på bästa sätt kunde ge stöd åt vårt syfte, öka vår förståelse samt ge en mycket djup inblick i hur ett fåtal individer upplever, beskriver och reflekterar över sin vardag kopplat till de frågeställningar vi har med i uppsatsen (Patel & Davidson (2003:78)). Denna kvalitativa ansats lämnar utrymme för forskarens närvaro, vilket kan ge både positiv och negativ effekt. Det kan finnas fara för forskarens påverkan över intervjupersonerna men detta kan även skapa god dialog samt skapa tillit till samtalet vilket kan vara positivt för studien (Patel & Davidson (2003:30,79)).

Inom det kvalitativa området finns flera olika perspektiv att utgå ifrån när man bedriver forskning, dock har vi valt att utgå ifrån fenomenografi, ett perspektiv som studerar hur människor uppfattar fenomen i sin vardag (Patel & Davidson (2003:33)). Det är i relation till denna uppfattning till omvärlden samt till sig själv som man kan skapa mening och orientera sig i sin vardag och utifrån denna uppfattning som vi människor sedan resonerar, bedömer och agerar (Ibid).

4.1. Urval

Vi valde att intervjua sju personer då vi ansåg att det skulle ge svar på vårt syfte samt ge tillräckligt mycket med information för vår empiri.

Antalet intervjuer har även tagits hänsyn till den tidsram vi styrts av. Intervjuerna genomfördes med både män och kvinnor i målgruppen 50-65 år och var cirka en timme vardera. Deltagarna är alla boende i Östersunds kommun och verksamma inom arbetslivet.

Vi sökte runt i vår sociala krets för att finna individer som motiverat kunde tänkas ställa upp för intervju. Därmed fann vi våra intervjupersoner genom såkallat tillgänglighetsurval. Detta gjorde vi genom att skicka ett informationsmail där vi kortfattat beskrivit vår studie, syfte med deltagandet och den kommande intervjun samt övrig information (Patel & Davidson, 2003:70-71). Vi har även kortfattat återberättat denna information kring studien vid inledningen av en intervju på plats.

4.2. Procedur

Vi ansåg att djupintervjuer lämpade sig bäst samt gav oss mest användbar data. Genom tematiska intervjuer kunde vi ställa bredare, spontana följdfrågor beroende på hur samtalet med intervjupersonen utvecklade sig, vi höll oss till ämnet men följde inte en förutbestämd frågeordning (Patel & Davidson, 2003:71-72). Det blev ett mer levande samtal och lättare för intervjupersonen att reflektera djupare över ämnet och lättare för oss att styra in samtalet så att vi kunde få relevant information. Intervjuernas utformning bestod därmed av öppna frågor med eventuella följdfrågor beroende på vad intervjupersonerna svarat för att vidareutveckla resonemanget. Intervjuerna var informella i sin karaktär (Ibid). Open-ended frågor användes för att få så utförliga och informativa svar som möjligt om deltagarnas hemmiljö och förutsättningar. Intervjuerna inleddes med att vi kortfattat beskrev vad syftet var med vår studie samt innehåll (Ibid). Frågor ställdes sedan gällande intervjupersonernas vardagsliv, där vi intresserade oss kring deras livssituation samt deras sociala kontext i hemmet.

Vid alla intervjuer deltog tre personer. Intervjuledaren som förde intervjun och som var aktiv vid frågeställning, en observant som hanterade inspelnings material, tog anteckningar, observerade samtalet och miljön och därmed intervjun som helhet samt personen som blev intervjuad.

Intervjupersonerna tilläts tala fritt och vi som forskare i sån lite utsträckning som möjligt ej ville styra åt viss riktning, detta var vi väl medvetna om. Istället ställde vi öppna frågor där intervjupersonernas egna uppfattningar kunde komma fram. Intervjuerna spelades in via mobil för att sedan kunna underlätta transkribering av material.

Vi såg helst att intervjuerna utfördes i deltagarnas hem då vi ansåg att detta skapar oss bästa möjliga förutsättning att kunna förstå deras uppfattningar och förståelse kring den specifika kontext de lever i. Med detta hoppades vi även kunna få intervjupersonerna att känna sig så bekväma som möjligt. Då vårt fokus är så centrerat kring den sociala kontext och vardagsmiljö personerna lever i så ansåg vi därmed att detta var mest lämpligt och effektivt.

Innan det var dags för intervjuerna utförde vi en pilotintervju för att bli lite varmare i kläderna (Patel & Davidson, 2003:79). Vi ansåg att denna var mycket berikande och vi beslutade att ändra några punkter i vår intervjuguide. De riktiga intervjuerna inleddes med grundläggande frågor om intervjudeltagaren, om andra personer boende i hemmet, antal år i hemmet och hur det ser på sitt boende. Vid samliga intervjuer genomfördes en ”mental” rundvandring där intervjupersonen beskrev planlösning och rumsfördelning innan intervjun började för att skapa en bild för oss av hela boendet och för att inte göra för stort intrång i deras privatliv.

Under intervjuerna genomfördes även stimuli (se bilaga 2) i form av tre olika ”grupper” av fysiska kort (Gesckell, 2000:50). De första korten innehöll begreppen risk och olycka och deltagarna bads diskutera och förklara sina spontana tankar och reflektioner kring dessa. Begreppen användes som en ”inkörsport” till ämnet så att intervjudeltagaren skulle bli bekant med området och börja tänka kring dessa inför den resterande stimuli. Den andra gruppen bestod av kort med olika risker och olyckor baserade på Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps (MSB) publikation ”Tryggare kan ingen vara” (2011). Dessa risker och olyckor är de som svenskar ansågs oroas mest kring och som människor oftast råkar ut för i hemmet, vilka är: drunkning, brand, elolyckor, vattenolyckor, fallolyckor, inbrott och övrigt. Deltagarna fick instruktioner om att först rangordna de olika riskerna beroende på hur oroliga/allvarliga de ansåg att dessa var för dem själva och för andra i deras liv, detta för att presentera riskerna för deltagarna och på så sätt få deltagarna att fundera kring riskerna och få en relation till dem. Sedan bad intervjudaren dem diskutera de rangordnade riskerna och

motivera anledningen till rangordningen för intervjuledaren. Deltagarna fick då även förklara vad det var med riskerna som gjorde att de ansåg dem vara mer eller mindre allvarliga.

Efter detta visade vi ytterligare en grupp med stimulikort för att få ytterligare information och fördjupande. Dessa kort var baserade på riskerna och olyckorna från MSB (2011) här ovan men bestod mer av olika incidenter som kan ske i hemmet. Exempelvis att skada sig i hobbyverksamhet eller trilla från höjd. Detta för att få intervjupersonerna att mer ingående diskutera risker. Efter stimuli fick intervjudeltagaren svara på några avslutande frågor som vidrörde mer allmänna frågor kring riskhantering samt riskförebyggande. Intervjun avslutades med att deltagaren fick frågan om det var något som hon eller han kände vi inte hade diskuterat under intervjun.

4.3. Etik

Vi ansåg det vara viktigt att våra intervjupersoner var väl informerade om utformningen av intervjun, ungefär vad för frågor som skulle beröras samt att klargöra syfte.

Intervjupersonerna kunde när som helst avbryta eller ställa frågor om något var oklart. Vi ville även förtydliga att svaren och resultaten inte hade som syfte att användas om dem personligen i uppsatsen utan att deras svar endast skulle bidra till empirin på ett mer generellt plan i ett större sammanhang. Alla intervjuer var konfidentiella och det enda som kan komma att omnämnas i uppsatsen var deltagarnas ålder, kön och stad (Patel & Davidson, 2003:70).

Vi använde oss utav inspelnings funktion på en mobiltelefon vid intervjuerna och hade då vissa etiska aspekter att ta hänsyn till (Patel & Davidson, 2003:83).

4.4. Analys förfarande

I intervjuerna lät vi intervjupersonerna beskriva sin uppfattning av fenomenet risk kopplat till det liv de lever i sin hemmiljö. När vi hade samlat in relevant material och empiri gick vi igenom materialet för att skapa oss en helhetsbild, vilket sedan kom att utgöra grunden för vårt analysarbete. Detta kopplade vi till den belästa litteratur vi tagit del av. Intervjuerna transkriberas genom att stycka upp text och innehåll och ta ut och kategorisera material vi ansåg vara relevanta och värdefulla för analys och resultat (Patel & Davidson, 2003:120). Här kunde samband mellan olika meningar urskiljas och sättas ihop till kluster av meningsbärande information till fenomenet. Eftersom projektets syfte är att få en djupare inblick för individens riskuppfattning samt riskförståelse gjordes transkriberingen i skriftligt språkform och skrevs därför inte muntligt ordagrant. Läsning av transkriberingen

genomfördes flera gånger för att inte missa viktig information som annars kan gå en förbi (Patel & Davidson, 2003:122). Det sista steget i hantering av intervjumaterial var att försöka hitta underliggande strukturer. Därefter försökte vi hitta tydliga mönster och se dessa i relation till varandra, detta för att tydliggöra uppfattningar kring fenomenet (Ibid). Efter att ha genomarbetat empirin presenterar vi vårt huvudresultat av studien där vår analys innehåller både teori samt empirin kopplat till vår problemställning och syftet med studien.

5. RESULTAT & ANALYS

I uppsatsen har vi studerat individers förhållningssätt till eventuella risker i sin vardagsmiljö utifrån riskuppfattning samt riskförståelse. I studien har det ingått sju djupintervjuer med män och kvinnor i åldrarna 50-65 år, där vi har kommit fram till särskilda intressanta resultat. Detta kommer vi sedan längre ner i analysen att väva ihop med teori för att få en djupare inblick i riskuppfattning samt riskförståelseområdet.

Genom vår empiri fann vi att brand prioriterade ett stort antal av våra intervjupersoner som det mest allvarliga och mest förödande som kan hända av alla de risker och olyckor som vi tog upp i vår stimuli del. Brand ansåg de även vara svårt att skydda sig emot och hindra om det väl bryter ut. Denna kombination gjorde att de flesta av intervjupersonerna rankade just brand överst. Även de få som inte oroade sig för brand förebyggde med brandvarnare. Inom el och vatten, som också kan leda till brand, fann vi varierade åsikter, dock förebyggde de flesta. Vattenolyckor ansågs vara allvarligare och som en större risk för dem som berättat för oss att de tidigare varit med om en vattenskada, än för dem som inte hade den erfarenheten. Vi kunde genom våra intervjuer hitta att det mest var män som oroade sig för denna kategori, detta kan bero på att män är mer praktisk lagda gällande reparationer och så vidare.

Ett antal av de intervjuer vi utförde ansåg att boendets karaktär påverkade synen på olyckor antingen positivt eller negativt. Detta kunde exempelvis vara tankar kring risker som brand, då kunde intervjupersonerna tala om husets material eller risker gällande inbrott där flera nämnde hur boendet var utformat med fönster och dörrar. Gällande inbrott fann vi även att uppfattningen varierade kraftigt men att de flesta inte hade någon egen erfarenhet utan mest hört av grannar i området som råkat ut för den situationen. Detta kunde skapa en viss oro även fast många ansåg området som tryggt. Genom intervjuerna visade det sig att kvinnor oroade sig mer för inbrott än män och var därför mer noga med att låsa dörrar. Trots det så

läste samtliga ytterdörren dag som natt även om de inte oroade sig för inbrott. Något som många också oroade sig över kring sin egen säkerhet var fallolyckor där vi fann att intervjupersonerna var oerhört plats och erfarenhets bundna. Även ålder var relevant och många kopplade risken till att åldras, därmed en framtida risk. Konsekvenserna av fallolyckor ansåg de dock som mindre än andra olyckor på grund av att skadan förmodligen kan repareras (som exempelvis en bruten arm). En olycka som de tvärtemot fallolyckor såg som mycket allvarlig var drunkning då denna inte går att ”reparera”, dock såg de olyckan som ovanlig och inte så sannolik.

Resultaten har visat att området intervjupersonerna bor i har stor betydelse för om de känner sig trygga i sina hem. I lägenhet upplevde sig många som tryggare än om de tänkt sig in i att bo i villa. Däremot kunde de som bodde i hus ta hjälp av grannars uppsyn. Även familjeförhållande spelade in. Den intervjuperson som levde själv oroade sig i betydligt lägre grad än de som hade större familj. Genom intervjuerna fann vi därför att risken för andras säkerhet, till exempel för barn ökade när vi diskuterade flera olyckor men att den personliga risken minskade. Resultatet visar även skillnader och kontraster i personlighet som påverkar hur orolig man är gällande förhållandet till risker i allmänhet. Detta och annat kommer vi gå djupare in i analysen här nedanför samt koppla till empirin.

5.1. Riskuppfattning

Individens egna subjektiva upplevelser och uppfattning ligger till grund för hur de förhåller sig till risker inom riskuppfattningen. Det innefattar inte bara kognitiva aspekter, så som heuristiker utan även hur människor förhåller sig till riskkällan (dess karaktär) samt personlig risk/allmän risk. Nedan används några begrepp inom dessa kategorier för analys och resultat.

Ifall individen ser riskens följder som *katastrofala* samt om olyckan kan leda till särskilt allvarliga följder så bedömer de ofta risken som högre och farligare (Olofsson & Öhman, 2009a:47). Ett exempel på detta kan vara en brand som sprider sig till stora områden. Ur intervjuerna kan vi se att många anser brand vara extra allvarligt och många placerar denna risk som första plats i sin rangordning kring risker och olyckor som kan ske i hemmet. Här är ett exempel från en intervju om hur de förhåller sig kring brand:

”Jag tror att det är så definitivt, och så har man ju så mycket grejer som är minnen och som du fått av människor, alla foton. Att mista allt man har och börja om på nytt, det tror jag är... Du har ju inte något av dig själv och mist din historia, inget kvar, på något sätt

tror jag det är en känsla av att bli utplånad. Sen att man kan ju inte göra något åt om det börjar brinna, kan ju bara se till att det inte gör det” (IP 2)

Här i citatet beskriver intervjupersonen hur hon tror att hon skulle reagera vid en brand och att följderna efter en brand nog skulle leda till en känsla av att bli utplånad samt en känsla av att förlora alla sina minnen och därmed en del av sin historia. Utifrån teorin tolkar vi i hennes berättelse att en brand ses så allvarlig och farlig på grund av att den knappt går att förhindra eller stoppa om det väl sker, man mister kontroll över situationen och känner sig maktlös (Olofsson & Öhman, 2009a:47-48). Citatet underifrån en annan intervjuperson tyder på detta:

”... för skulle det bli en brand, så finns ingenting som gör att man kan förhindra, det är ju alltid de första tio sekunderna som är avgörande för vad som kommer hända, å värsta scenariot är ju att man skulle ligga och sova och det skulle inträffa...” (IP 7)

Här visar intervjupersonen, utöver minnen och ägodelar som förstörs, även oro för personlig fara. De anser det även vara farligt med tanke på hur snabbt en brand kan spridas. Man hinner inte reagera och därför har även denna person precis som statistiken rangordnat brand som en av de mest allvarliga riskerna som kan inträffa i hemmet (Olofsson & Öhman, 2009a:47-48; MSB, 2011). Drygt 40 % av Sveriges befolkning i alla åldrar visade sig anse att brand är en av de allvarligaste olyckorna som de mest oroar sig för ska inträffa enligt MSB:s publikation ”tryggare kan ingen vara” (2011).

En annan intervjuperson anser att vattenskador leder till särskilt allvarliga följder i hemmet som inte heller går att stoppa samt leder till stora skador under en kort tid. Även här finns misten av kontroll:

”Vattenolyckor förstör ju så himla mycket om det skulle hända” (IP 3)

Graden av *kontroll* har visat sig spela en stor roll för hur individer förhåller sig till risker (Sjöberg, Moen & Rundmo (2004:9). Anser man sig ha kontroll över risken så bedömer man risken vara lägre och mindre farlig (Olofsson & Öhman, 2009a:48).

Anser man däremot att man inte alls har någon kontroll känner man sig hjälplös och uppskattar riskens karaktär som mer hotande. Dessa olyckor kan vara svåra att förebygga. Här nedan visas exempel från studiens intervjuer som stödjer denna teori:

”Sen brand det är ju något man egentligen inte kan förutsäga” (IP 3)

”Inbrott kan man ju heller aldrig förutsäga” (IP 4)

”Det är ju lätt att gå in, slå sönder ett fönster och kliva in på markplan” (IP 4)

Vi tolkar det som att intervjupersonerna känner sig maktlösa och inte vet hur de ska kunna förhindra eller förebygga risken. Vi tolkar deras utsagor som att händer det så händer det. Det går inte i hög grad att förebygga genom kontrollerande beredskaper, detta gäller särskilt vid brand och inbrott.

Till skillnad från dessa incidenter och risker så påstod sig flera intervjupersoner inte vara lika orolig för att drunkning skall inträffa. Detta då graden av kontroll ökar och de ser därför inte risken som lika hög. Många är inte alls oroliga för sin egen skull, men har tidigare till viss del oroat sig för sina barn:

”Drunkning, det är väl badkaret men det är väl, det är ju ganska styrt, det är bara jag som badar och då är vi ju oftast två hemma” (IP 4)

”Vi hade badkar när barnen var mindre och då var det ju en mycket större risk, dom fick ju inte bada själv, man lämnar inte barn själv vid bad” (IP 5)

Intervjupersonen kunde se en risk tidigare då barnen badade. Men återigen fanns kontroll från någon vuxen och risken uppfattande de därför som ganska låg, inget de medvetet tänkt på. Individer har en tendens att underskatta sin egen sårbarhet och kan därför se den *personliga risken* som lägre än den *allmänna risken* och även här kan graden av kontroll spela in (Sjöberg, 2003:27; Sjöberg, Moen & Rundmo, (2004:9). Ofta tror individer att det främst är andra som drabbas av olyckor men att man själv är mer skyddad (Ibid). Inom familjen kan man på liknande sätt i första hand oroa sig mer för sina familjemedlemmar än sig själv gällande särskilda risker (Cebulla, 2007, Lindell & Perry, 1992 genom Olofsson & Öhman, 2009b:13). Detta tolkar vi utifrån berättelser från intervju 1 och 3. Nedan visas exempel på detta från empirin:

”Det är jag nog mest orolig för när barnbarna är här och badar. Min man badar aldrig och jag kanske badar ibland” (IP 1)

”Jamen tidigare var man kanske mer orolig för våld och övergrepp när barna bodde hemma” (IP 3)

Här oroar de sig först och främst för andras säkerhet framför sina egna, de ser inte sin egen sårbarhet och definierar risken att det ska hända dem något som liten (Sjöberg, 2003:27). Detta brukar kallas för orealistisk optimism (Sjöberg, Moen & Rundmo, 2004:9) och vi tror att det kan leda till att individer skyddar sig sämre

I intervjuerna har det ändå visat sig att flera var oroliga för sin egen säkerhet när de var ensamma hemma. Då såg de större fara och risk gällande våld och övergrepp samt inbrott. Detta kan tyda på att man i vissa utsatta situationer, när man är ensam, känner sig mer sårbar:

”Våld och övergrepp, i hemmet, ja usch om jag är ensam hemma är det nog det som är värst” (IP 1)

Vi fann i våra intervjuer även en oro för kollektivet, främst gällande brand då de menar att det kan få förödande konsekvenser på grund av att branden kan spridas till flera boenden.

”Ja att det blir så stor skada men också att det kan skada andra” (IP 5)

”Vatten skador så har man tur så är det bara en själ, kanske bara dem närmaste, med brand kan det ju bli 6-8 lägenheter i värsta fall” (IP 6)

Individer tenderar att oro sig mer för risker och olyckor som kan kopplas till *tillgänglighet*., vilket innefattar risker eller olyckor som de sedan tidigare har erfarenheter ifrån eller som de har mycket kunskap kring. Ju mer kunskap vi får tillgång till desto högre prioriterar vi risken och dess konsekvenser (Olofsson & Öhman, 2009a:45; Olofsson & Öhman, 2009b:18-19; Kasperson, Renn, Slovic, Brown & Emel, 1988:178). Om dessa händelser dessutom ansågs vara dramatiska så är oron högre (Olofsson & Öhman, 2009a:45). Dock minskar denna oro ofta ett tag efter händelsen och man återgår till hur man bedömde risken före företeelsen inträffade (Olofsson & Öhman, 2009:50-51). Nedan visas exempel från en intervju där intervjupersonen varit med om ett hot från en främmande man:

”Men det var ju några år sedan nu så nu tänker jag inte på det, men då var jag rädd för det och då hade det nog varit etta eller tvåa på rankingen” (IP1)

Vi tolkar utifrån empirin att individer även tenderar att oro sig mindre för risker och olyckor som de ännu inte har några erfarenheter eller kunskaper om, vilket kan leda till att de förminskar graden av dessa risker och sannolikheten att de skall inträffa.

”Våld och övergrepp har vi ju varit hemskt förskonade emot så det kanske är därför man inte sätter så hög risk på det” (IP 4)

Vidare inom kategorin tillgänglighet så har utöver tidigare erfarenheter även informationskällor stor betydelse (Olofsson & Öhman, 2009a:45). Tillgång och tillit till kunskap och information via exempelvis media eller kommunikation grannar emellan påverkar i hög grad synen och förhållningssättet gentemot olika risker som vi kan råka ut för i våra hem (Alaszewski, 2010:103).

”Inbrott är ju något som man har med tiden blivit mer orolig för, det är väl tidningar och media som har, som skriver så mycket om inbrott och så just att det finns ligor som åker runt och går in på dagen medans man är borta” (IP 1)

”Det är nog för att man hör så mycket skräck reportage” (IP 1)

”Det här med elektriska skador och brandskador det har man ju läst om, försäkringsbolag och sånt har ju information om...” (IP 6)

Intervjupersonerna har här fångat upp och tolkat bilden av hur media och organisationer varna för olika risker i hemmet, så som exempelvis inbrott och brandskador. Detta beskriver intervjupersonen som ”skräck reportage”. Genom detta kan de få en bredare förståelse och uppfattning kring risken och de påverkas av den information de får tillgång till (Sjöberg, Moen & Rundmo, 2004:15). De har därmed även tillit till informationskällan (Alaszewski, 2010:103). De känner tillit till sina grannar och tror inte att det är någon från området som skulle ta sig in i deras hem, utan att det är någon utifrån:

”Därför att det händer, något man läser att det händer. Att det händer under semestertider när folk är borta, så tycker nog att den risken finns. Tror inte att folk i området skulle komma in men att någon annan ser att det är ganska lugnt här och inte så mycket folk runt omkring och då prövar” (IP 5)

Sammanfattningsvis ser vi i analysen att stora delar av individers förhållningssätt gentemot risker i deras vardagsliv berör riskuppfattningsområdet. De anser det vara mer obehagligt när det känner att de inte har full kontroll över en risk, så som brand eller inbrott (Olofsson & Öhman, 2009a:48). Det går heller inte att ”reparera” så som en fysisk olycka och därför ses

den sortens risker som särskilt allvarliga risker i hemmet. Dessa scenarier kan även vara svårare att förhindra samt förebygga. Även riskens konsekvenser vägs in i hur de värderas. Många bedömer skadorna som mer eller mindre skadliga och det kan variera beroende på vilken person man frågar samt under vilka levnadsförhållanden, exempelvis om man har familj (Cebulla, 2007, Lindell & Perry, 1992 genom Olofsson & Öhman, 2009b:13). I takt med att levnadsförhållandena ändrar form så kan synen på risker variera över tid och även ålder har därför stor betydelse för intervjupersonerna. Även tillgång till information via media eller genom relation till grannar påverkar deras förhållningssätt till risk i sina hem (Sjöberg, Moen & Rundmo, 2004:15).

5.2. Riskförståelse

Individens meningskapande ligger till grund för begreppet riskförståelse då ”meningsstrukturen betecknar basen för individens (medvetna och omedvetna) tolkning av risk” (Wall, 2010:13). Nedan används två av de fyra delarna i meningskapande för analys och resultat, egna erfarenheter och platsanknytning (som innefattar yttre förhållanden och ömsesidigt beroende).

Yttre förhållanden är som sagt en av delarna som utgör platsanknytnings begreppet. Det innebär att individerna sätter risker i förhållande till det yttre förhållandet där det befinner sig. Vid intervjuerna använde många av individerna sitt hus som referenspunkt för hur det såg på riskerna, antingen att delar av huset påverkade synen på risken så att det ansågs det kunna vara en större risk eller att huset minimerade deras värdering av risken. Huset som plats för eventuella risker påverkar därmed värderingar av riskerna på grund av husets förutsättningar och fysiska aspekter (Wall, 2009:41). Här ser vi exempel ur empirin:

”Sen är ju huset i betong, fast det kan ju börja brinna i grejerna här inne, sen har vi tagit bort mycket plastlister i hela huset” (IP 4)

”... för att det går ganska fort, vi har mycket som är eldfänt i en bostad som snabbt brinner” (IP 5)

”Ja men det är ju att det är en gammal huskonstruktion och det är betong och vi har ju vindar utan brandvägar, antagligen, så skulle det brinna då så är det nog ganska kört” (IP 6)

”Eftersom vi inte har en källarvåning så känner ja mig inte så orlig för vattenskador, man kan ju förstöra golvet men det vi har gjort till exempel i tvättstugan då har vi ju golvbrunnar och i båda badrummen, det är ju bara i köket vi inte har golvbrunn men det har man ju inte. Det vi har gjort i tvättstugan bara för i fall det skulle bli översvämning från maskin så det ska ta undan” (IP 4)

Individerna fokuserade och var ofta orliga för brand och vattenskador då det ofta ansågs kunna göra stora förödande skador. Ett exempel är IP 6 som i sin värdering av brand som risk tänkte på att huset i sig, den gamla huskonstruktionen, skulle leda till förödande konsekvenser. Andra tyckte dock liknande som IP 4 att själva huset utgör basen till att det känns säkert, exempel att det saknas källarvåning. Något som alla intervjupersonerna nämnde var att förebyggandet för brand, elskador och även vattenskador till viss del, var något som de ansåg vara viktigt och även att förebyggandet påverkade i en del fall hur de värderade riskerna.

Ytterligare exempel på att yttre förhållanden spelar in på individers riskförståelse visade sig i empirin som layout-bunden värdering av risker. Individerna bedömer risken utifrån platsens utformning och förutsättningar. Husets layout påverkar individens värderingar av risken (Wall, 2009:41). På grund av husets layout tyckte individerna att risken ökade och då var trappor ofta i fokus som vi kan se i dessa exempel från empirin:

”För att vi har så mkt trappor och ju äldre man blir ju druttigare blir man och kanske måste ta samma fot på varje trappsteg hela vägen upp eller ner” (IP 5).

”... och vart du än är i lägenheten, på vilken nivå, förutom på köksnivån så måste man gå upp eller ner för en trappa för att komma till en toalett” (IP 6)

”Här är risken betydligt större att man ska råka ut för en fallolycka än för dom andra men förmodligen så är ju brand som kan göra mer skada och mer permanent” (IP 6).

Fallolyckor är den vanligaste olyckan i Sverige och ca 300,000 svenskar skadas varje år och enligt MSB dog 1,600 personer till följd av fallolyckor under 2010 (MSB, 2011, 2012).

Många av dessa olyckor och dödsfall drabbar i stor utsträckning äldre människor och dessa olyckor och dödsfall har ökat drastiskt. Så har också kostnaderna för sjukvård på grund av fallolyckor ökat och under 2010 spenderade samhället 22 miljoner på grund av fallolyckor (MSB.se). Mycket i empirin handlade om just fallolyckor då detta var något många av

deltagarna rankade som något de oroade sig för. Ofta rankades fallolyckor högt upp hos individer som upplevde att deras hem innehöll trappor som ett extra moment där fallolyckor kunde ske redan nu men en del som IP 5 värderade också husets förutsättningar som en risk som skulle kunna växa i framtiden i och med stigande ålder. IP 6 ansåg att layouten var den främsta orsaken till att han rankade fallolyckor som den allvarligaste/mest oroande risken men att det hade varit annorlunda om han hade haft ett annat boende. Hur det förhåller sig till risk är alltså kopplat till huset som plats men också en plats i huset: trappan. Den utgör en förutsättning som påverkar hur de upplever och värderar risker (Wall 2009:41; Wall 2010:12).

Ömsesidigt beroende ingår även den i platsanknytnings teori (Pollini, 2005:497). I jämförelse med yttre förhållanden där individens egna värderingar av förutsättningar lägger grunden för riskförståelsen så påverkar andra människor individens värderingar i begreppet ömsesidigt beroende. (Pollini, 2005:498; Wall, 2009:41). Individens värderingar av en risk påverkas eftersom hon vet att andra människors inverkan i situationen kan leda till hur hon måste reagera eller vart det kommer leda. Hennes riskförståelse påverkas alltså av hur hon måste ”förhålla sig till andra människors agerande” (Wall, 2009:41).

”Våld och övergrepp är jag inte så orolig för och inte när man bor så här, då ska man väl i så fall ha någon pojkvän som är våldsam, annars tror jag inte...” (IP 2)

”Ja det är ju om det är någon knäppgök som får nå spel och klubbar ner mig. Våldtagen blir man nog inte i min ålder, men däremot finns det ju människor som kanske har nån diagnos eller använder narkotika...” (IP 5)

”Det finns ju sjukdom som gör att det kan bli våld eller övergrepp. Men ser man på det här området så är det inget som man hört något om, några drogpåverkade människor eller så, så från den sidan så känner man inga bekymmer” (IP 6)

I empirin är detta ömsesidiga beroende som mest tydligt när intervjupersonerna diskuterar våld och övergrepp. Detta kan man se som någorlunda naturligt då den risken kräver att en eller flera personer är involverade och att dessa människor påverkar och i princip skapar risken för individen. Många nämner att sjukdom och beroende hos andra människor påverkar hur det ser på våld och övergrepp, att deras beteende på grund av deras kanske oberäkneliga

uppträdande påverkar hur individen väljer att agera och detta spelar in i individens riskförståelse (Wall 2009:44).

Egna erfarenheter är en del av teorin kring meningsstrukturen av risk som ligger till grund för riskförståelse. Erfarenheter som individer har upplevt påverkar deras uppfattning och hur det värderar risker. Därför påverkar människors egna erfarenheter sättet hon närmar sig en risk och hur deras värdering av risken ser ut (Wall, 2010:10). I empirin kunde vi se att erfarenheter påverkade intervjupersonerna då de angav upplevda erfarenheter som anledning till att det såg något som en risk, vilket vi kan utläsa i de här citaten:

”Det jag tänker på är ju det här som hände att jag såga av mig fingret med byggsågen, det hände ju här i hemmet...” (IP 4)

”Utifrån mitt perspektiv så e det ju framförallt efter det, men det kan ju vara väldigt olika, men tror att har man haft en sån upplevelse av brand så tror jag nog att då tänker man på annat sätt” (IP 7).

Här diskuterar det två intervjupersonerna sina egna upplevda erfarenheter av dels brand men också risker kopplade till renoveringsjobb hemma. För båda personerna var de upplevda riskerna också de som toppade deras rankning av vilka risker de ansåg vara de mest allvarliga/mest orolig för. Då det har upplevt dessa risker har dem en uppfattning som andra människor kanske inte har, deras värderingar av de riskerna påverkas av deras egna erfarenheter (Wall, 2010:10).

Det finns också en annan variant av erfarenhet som påverkar individernas uppfattning och värderingar av risker. I nästa citat ur empirin talar individen om erfarenhet från jobbet där intervjupersonen tar hand om personer som har råkat utför fallolyckor.

”Halka och ramla i hemmet kan man ju göra väldigt enkelt, bara på en matta eller så och med ökad och stigande ålder så ser vi ju att det är mycket sådant som jag som distriktssköterska får ta hand om, förebygga bra med mattor och trösklar som inte är så höga, å vi har väl kommit en bit på vägen” (IP 4)

Han har erfarenhet från jobbet som påverkar honom och hans syn på fallolyckor som risk påverkas och leder till att han förebygger denna risk i hemmet. Hans förhållande till en risk som fallolyckor påverkas därmed av hans erfarenhet från jobbet (Wall, 2010:10).

Sammanfattningsvis ser vi i analysen att individernas riskförståelse i hemmet är starkt kopplat till just själva boendet. Hur och i vad för slags boende intervjupersonerna har påverkar deras förståelse av risker, både positivt och negativt. Positivt då deras hem för dem känns tryggt eller att de inte ser att det finns så många överhängande risker med själva hemmet. Andra ansåg att deras hus kunde vara anledningen till en del eventuella risker. Deras riskförståelse påverkas av deras värderingar och förutsättningar i hemmet (Wall 2009:41; Wall 2010:12). Även erfarenheter av risker påverkade deras tankar i vardagslivet och hur det valde att värdera riskerna. Det kunde vara personliga erfarenheter de själva upplevt då något hade hänt i hemmet. Då rankades oftast dessa risker högt på listan eftersom det var något de upplevt och hade en starkare koppling till (Wall, 2010:10). Andra erfarenheter intervjupersonerna tog upp var sådant det ”lärt” sig på jobbet. En del av personerna angav deras jobb som orsak till att det såg det som en risk och värderade det då annorlunda (Wall, 2010:10).

5.3. Sammanfattning av analys och resultat

I analysen belystes hur intervjupersonerna förhåller sig till risk genom att använda oss utav teoretiska aspekterna riskuppfattning och riskförståelse och koppla dem till delar ur empirin. Individernas förhållningssätt till risker i hemmet påverkas av både hennes uppfattning och förståelse. Då risker i hemmet är något som är en del av vardagslivet så uppgav många av våra intervjupersoner att det inte reflekterat så mycket kring risker men vid studerandet av empirin är det tydligt att de ändå har många åsikter kring risker. Intervjupersonernas förhållningssätt till risker är tydligt baserat på deras egna medvetna eller omedvetna tankar, känslor och uppfattningar av vad risker i hemmet är men det är också grundat på hemmets utformning och på vad de har upplevt i hemmet eller på annan plats. Individernas förhållningssätt till risk i hemmet är ganska komplext och väver ihop en hel del element. I analysen och i resultatet kan man se att det finns risker i hemmet som intervjupersonerna värderar och uppfattar olika på grund av riskernas konsekvenser och att konsekvenserna påverkar förhållningssättet. Livserfarenheter och kunskaper var något intervjupersonerna bar med sig och som påverkade hur det såg på nutida och framtida risker både positivt och negativt.

Något som visade sig i empirin och som inte direkt gick att relatera till det två olika teorierna gällande individens förhållningssätt kring risker var det vi nu valt att kalla praktiker, vilket i vår empiri visade sig vara förebyggandet av risker. I empirin fanns exempel på att

intervjupersonerna värdesatte förebyggandet av risker så som brand och elskador. Det framkom att förebyggandet av risker var viktigt för individernas förhållningssätt till riskerna samt hur de uppfattade dem. En del av intervjupersonerna förebyggde både med brandvarnare och jordfelsbrytare och de tyckte det var oerhört viktigt att förebygga som en form av kontroll åtgärd. Dock ansåg de fortfarande att brand och/eller elskador var allvarligaste risken och rankade det därför som en av riskerna det oroade sig mest för. Empirin visade även att de som inte ansåg att riskerna som till exempel brand eller elolycka var överhängande eller något de var orolig för så var förebyggandet något som det ansåg vara viktigt trots allt. De individerna kunde då ange att förebyggandet av till exempel elskador genom jordfelsbrytare gjorde att det kände sig mindre oroliga för den risken. Förhållningssättet till risker kan därmed påverkas av eventuellt förebyggande aspekter då förebyggandet kan påverka en del av individers värderingar och bedömningar av risker, till exempel att förebyggandet minimerar oron för en del risker.

Risikförståelse teorin är idag, som tidigare nämnts, baserat på individens meningskapande, vilket innehåller egna erfarenheter, platsanknytning, individ/kollektiv orientering och social siktning. Förebyggandet av risker visar sig i vår empiri kunna vara en del av meningsstrukturen hos individerna på liknande sätt som egna erfarenheter eller yttre förhållanden i platsanknytning begreppet. Detta då förebyggandet av risk som del av individens meningsstruktur påverkar risikförståelsen hos individen som i sin tur påverkar hur hon agerar eller betar sig vid en eventuell risk. Walls modell (2010:13) för risikförståelsen som presenterades i teori avsnittet skulle då kunna utvecklas och inkludera ytterligare ett element under meningsstrukturen, nämligen praktiker. Praktiker är namnet vi valt att presentera då det kan finnas fler praktiska aspekter, så som förebyggning, som påverkar meningsstrukturen och risikförståelsen. Meningsstruktur modellen skulle kunna bestå av:

- Egna erfarenheter
- Individuell/kollektiv orientering
- Platsanknytning
 - yttre förhållanden
 - ömsesidigt beroende
 - social tillhörighet
 - värdegemenskap
- Social siktning
- Praktiker
 - förebyggande

Detta begrepp behöver såklart studeras djupare och i större utsträckning än i den här C-uppsatsen, något vi kommer fortsätta diskutera i diskussionen.

6. DISKUSSION

Efter en djupgående litteraturstudie så började vi bekanta oss med riskområdet. Vi ansåg i detta skede att vi hade stor hjälp av vår handledare Erika Wall som en inkörspport. Redan tidigt i processen utförde vi en pilotintervju, vilket har gynnat oss samt legat till grund för det empiriska material vi sedan utarbetat. I den fann vi att våra frågor inte räckte till och inte gav oss den information vi eftersträvat. Vi utvecklade då vår intervjuguide genom att använda oss utav stimulikort som en hjälp för intervjupersonerna att diskutera riskområdet. Detta gav oss djupare och mer detaljerade svar, vilket gett oss det goda empiriska underlag vi haft.

Pilotintervjun, som ledde fram oss till stimulidelen, gav oss en bredare kunskap inom området och svar på var vi skulle lägga vår fokus för de stundande intervjuerna samt för att få svar på vårt syfte. Vid sökande av intervjupersoner stötte vi på några problem då vår målgrupp skilde sig tämligen markant från vår egen umgängeskrets. Detta gjort det svårt att hitta intervjupersoner som ville ställa upp. Det drog därför ut lite på tiden men trots detta hann vi med de intervjuer vi beräknat. Vi tror inte att tidsförlusten har kommit att påverka resultatet i någon negativ bemärkelse. Projektet anser vi ha disponerat bra i stora lag. Detta tack vare bra upplägg samt god fördelning av arbetsuppgifter.

Ett av de viktigaste resultat vi fann i vår studie är betydelsen av hemmet som kontext för individens förhållningssätt till risker men även individens unika värderingar, upplevelser och erfarenheter av risker och som påverkar dennes värderingar på nutida och framtida risker. Något som vi inte hade räknat med att finna men som vi anser var ytterligare en spännande, betydelsefull samt utforskad aspekt inom området och som vi fann kom att påverka individens förhållningssätt var det praktiska förebyggandet av risker i hemmet.

Förebyggandet av risker kom upp i det flesta av intervjuerna och vi tolkade det som att förebyggandet av risker utgjorde en stor del av deras förhållningssätt gentemot risker. Då vi ser detta som en viktig aspekt och ett betydelsefullt resultat i vår undersökning anser vi därför att just förebyggandet kan vara något att lägga vikt på i framtida forskning och för vidare utveckling inom riskområdet. Det kan vara ett komplement till de befintliga teorierna (se modell i sammanfattningen). Individens praktiker och förebyggande av risker påverkar vidare

individens tolkning, värdering och bedömning av risker och på sätt hur de förhåller sig till dessa. Så som till exempel hur yttre förhållanden kan påverka individens värderingar av risker på en speciell plats. Inom framtida forskning anser vi det vara intressant om det studeras mer kring just förebyggandet av risker. Varför förebygger vissa mer än andra och vilken betydelse får detta för individers förhållningssätt samt agerande gentemot risker i hemmet? Forskning inom riskuppfattning och riskförståelse är två viktiga perspektiv inom riskområdet, men vi anser att fokus på praktiker kan utveckla dessa begrepp mer för att nå en bredare och större förståelse för hur individer agerar och uppfattar risker i dess vardagsliv. Enbart riskuppfattning räcker inte, riskförståelse är ett relativt nytt begrepp inom riskområdet men inkluderar och utvecklar vi även det praktiska förebyggandet så är vi en god bit på väg mot ett bredare teoretiskt kunskapsfält. Vi hoppas med denna studie kunna bidra till forskningsområdet gällande hur individer förhåller sig till risker i hemmet samt finnas som kompletterande datamaterial, som i sin tur kanske kan bidra till att framtida forskning kan förhindra eller minska antalet olyckor samt öka medvetenheten kring risker i hemmet.

7. REFERENSER

- Alaszewski, A. (2010) *Risk communication: identifying the importance of social context*, *Health, Risk & Society*, 7:2, 101-105. Tillgänglig på Internet: <http://search.proquest.com/> [Hämtad 12.04.27].
- Alvesson, M & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur AB.
- Arnoldi, J. (2009) *Risk: An introduction*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, U. (1992) *Risk Society: Towards a new modernity*. London: Sage Publications.
- Cebulla, A. (2007). Class or individual? A test of the nature of risk perceptions and the individualization Thesis of Risk Society Theory. *Journal of Risk Research*, 10 (2) 129-148.
- Demarin, E. Danielsson, E. Eliasson, L. Johansson, R. Olofsson, A. Sparf, J. & Öhman, S. (2010) *Samhällsvetenskaplig forskning om risk och kris: Uppfattning kommunikationsorganisation*. Östersund: Institutionen för samhällsvetenskap vid Mittuniversitetet. [Elektrisk version]. Tillgänglig på Internet: <https://msb.se/> [Hämtad 12.04.26].
- Enander A. (2010). *Psykologiska perspektivet på risk- och krishanteringsförmåga: En kunskapsöversikt*. Försvarshögskolan via MSB.se. Tillgänglig på internet: <https://msb.se/> [Hämtad 12.04.26].
- Finucane, M. L, Slovic, P, Mertz, C. K, Flynn, J & Satterfield, T. A. (2000). Gender, race, and perceived risk: the “white male” effect. *Health, Risk & Society*, 2 (2) 159-172.
- Gaskell, G. (2000). Individual and group interviewing, in *Qualitative Research with Text, Image and Sound* Bauer, M. W & Gaskell, G. (red), pp. 38-56. London: Sage Publications.
- Hoffmann, M. (2005). *Risk talk – On communicating benefits and harms in health care*. *Linköping University Medical Dissertation*. [Elektronisk version]. Tillgänglig på internet: diva-portal.org. [Hämtad 12.05.03]
- Kasperson, R E. Renn, O. Slovic, P. Brown, H. S. & Emel, J. (1988) *The social amplification of risk a conceptual*. *Society for Risk Analysis* 8(2). 177-187. [Elektronisk version]. Tillgänglig på internet: <http://elib.uni-stuttgart.de/opus/volltexte/2010/5307/pdf/ren27.pdf> [Hämtad 12.04.24].

- Lindell, M. L & Perry, R. W. (2004). *Communicating environmental risk in multiethnic communities*. Thousand Oaks: SAGE.
- Löfgren, E. (2011). Antalet fallolyckor fortsätter att öka. [Elektronisk version]. Tillgänglig på Internet: <https://www.msb.se/sv/Start1/Nyheter-fran-MSB/Nyheter/MSB-rapport-Antalet-fallolyckor-fortsatter-att-oka/> [Hämtad: 12.05.14].
- MSB: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2011). Statistik och Analys: Tryggare kan ingen...? Svenskarnas uppfattning om trygghet och säkerhet. [Elektronisk Version]. Tillgänglig på Internet: <https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/26161.pdf> [Hämtad: 12.05.03].
- Olofsson, A & Öhman, S. (2006). *Att mäta och värdera risk och säkerhet i ett heterogent samhälle (ROHS)*. Sundsvall & Östersund: Institutionen för samhällsvetenskap vid Mittuniversitetet. [Elektronisk version]. Tillgänglig på internet: diva-portal.org [Hämtad 12.04.25].
- Olofsson, A & Öhman, S. (2009a). *Risker i det moderna samhället – samhällsvetenskapliga perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Olofsson, A & Öhman, S. (2009b). *Kris och risk i det heterogena samhället*. Sundsvall & Östersund: Institutionen för samhällsvetenskap vid Mittuniversitetet. [Elektronisk version]. Tillgänglig på internet: diva-portal.org [Hämtad 12.04.24].
- Olofsson, A & Öhman, S & Rashid, S. (2006). Attitudes to gene technology. The importance of trust in institutions. *European Societies*. 8 (4): 601-624.
- Patel, R & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur AB.
- Pollini, G. (2005). *Elements of a theory of place attachment and socio-territorial belonging*. *International Review of Sociology: Revue Internationale de Sociologie*, 15:3,497-515. Tillgänglig på Internet: <http://search.proquest.com/> [Hämtad 12.05.14].
- Renn, O. (1998). Three decades of risk research: accomplishments and new challenges. *Journal of Risk Research*. 1: 49-71.
- Schyllande, J. (2012). Svenskar omedvetna om konsekvenserna av fallolyckor. [Elektronisk version]. Tillgänglig på Internet: <https://www.msb.se/sv/Start1/Nyheter-fran->

MSB/Nyheter---Aldresakerhet/Svenskar-omedvetna-om-konsekvenserna-av-fallolyckor/ [Hämtad: 12.05.14].

Sjöberg, L. (2003). *Riskperception och attityder*. Ekonomisk Debatt 2003, 31(6), 22-31. [Elektronisk version]. Tillgänglig på internet: <http://www.ne.su.se/ed/> [Hämtad 12.04.26].

Sjöberg, L. Moen, B, E. Rundmo, T. (2004). *Explaining riskperception. An evaluation of the psychometric paradigm in riskperception research*. Rotunde no. 84.

Tulloch, J & Lupton, D. (2003). *Risk and Everyday Life*. London: Sage Publications.

Wall, E. (2009). *Ungdomars samtal kring risker i trafiken: relation mellan riskförståelse och platsanknytning*, *Sociologisk Forskning*, 46:3, 37-55.

Wall, E. (2010). *Riskförståelse: Teoretiska och empiriska perspektiv*. Diss. Institutionen för samhällsvetenskap vid Mittuniversitetet. Östersund: Mittuniversitetet.

Wall, E. (2011). *Structure of meaning and sense-making of risk: an operationalisation of sense-making tested by grouping individuals according to their structure of meaning*, *Journal of Risk Research*, 14:6, 735-755. [Elektronisk version]. Tillgänglig på Internet: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13669877.2011.571772#preview> [Hämtad: 12.03.28].

Wall, E. (2012). *Den enskildes drivkraft att förebygga olyckor och kriser*. Institutionen för samhällsvetenskap vid Mittuniversitetet. Östersund: Mittuniversitetet. Opublicerat material.

BILAGA 1

Intervjuguide

Inledning

- Vad är det för slags boende? Villa/radhus etc
- Hur många bor i boendet? (lite info om dem, ålder...)
- Hur länge du bott där
- Varför du valt den boendeformen?
- Trivsel i boendet?
- Fundering kring framtid

Planlösning

- Be respondenterna beskriva planlösningen i detalj
- Känslor kring planlösningen
- Vad är bra/dåligt, något att ändra på?
- Vad som förenklar/försvårar vardagslivet?

Stimuli:

- Kortgrupp 1
- Kortgrupp 2
- Kortgrupp 3

En dag i detalj

- Beskriv en vanlig dag i hemmiljön från morgon till kväll
- Hur de rör sig i hemmet?
- Vad de gör?
- Tankar kring maskiner etc. (ON/OFF, låsning av dörrar, säkerhets larm mm.)

Avslutning

- Allmänna tankar kring säkerhet
- Känner du dig säker i hemmet? Varför/varför inte?
- Hur medveten är du om risker och olyckor i hemmet?

Finns det något du vill tillägga eller något vi inte diskuterat i dag?

BILAGA 2

Stimulikort

Kortgrupp 1;

- Risk
- Olycka

Kortgrupp 2;

- Brand
- Fallolyckor
- Inbrott
- El olyckor
- Vatten olyckor
- Drunkning
- Övriga risker

Kortgrupp 3;

- Våld/Övergrepp
- Inte låsa dörren
- Ramla/halka i hemmet
- Skada sig på: vassa föremål
- Skada sig i samband med hobby/underhålls aktivitet
- Lämna elektroniska apparater på = vattenskada
- Lämna elektroniska apparater, ljus, spis på= brandskada
- Slå emot/träffas av föremål